

Krzysztof Topolewski

Maria Curie-Skłodowska University (Lublin), Poland

ORCID: 0000-0003-0124-873X

krzysztof.topolewski@umcs.pl

**Obowiązek informacyjny dotyczący wynagrodzenia  
pośrednika w czynnościach bankowych oraz moc  
wiążąca art. 761 § 1 *in fine* Kodeksu cywilnego.  
Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie  
z dnia 18 stycznia 2019 r.  
(VII AGa 467/18, Legalis nr 2668772)**

*Notification Obligation Concerning the Bank Agent's Remuneration  
and the Binding Force of Article 761 § 1 in fine of the Civil Code:  
Commentary on the Judgment of the Court of Appeal in Warsaw of  
18 January 2019 (VII AGa 467/18, Legalis no. 2668772)*

ABSTRACT

The commentary rejects the view adopted in the commented judgment according to which the claim for submitting a declaration to the agent with information on the commission due is not actionable (Article 761<sup>5</sup> § 1 of the Civil Code). The author accepts the possibility of demanding a declaration on the commission due of the agent importance even though the claim for such a commission is already barred by the statute of limitation. As he indicates, Article 761<sup>5</sup> *in fine* of the Civil Code should not be regarded as a mandatory rule. The commentary upholds the view that the information referred to in Article 761<sup>5</sup> of the Civil Code may contain secrets of the principal's enterprise. The author also upholds the view that Article 459 § 2 of the Civil Code does not apply in the case of providing excerpts from the principal's commercial books on the basis of Article 761<sup>5</sup> § 2 of the Civil Code. In addition, he indicates the validity of this view also in the case of other information covered by the scope of this provision.

**Keywords:** agency contract; bank agent; commission; secret of the enterprise

---

CORRESPONDENCE ADDRESS: Krzysztof Topolewski, PhD, Dr. Habil., Associate Professor, Department of Civil Law, Maria Curie-Skłodowska University (Lublin), Faculty of Law and Administration, Institute of Legal Sciences, Plac Marii Curie-Skłodowskiej 5, 20-031 Lublin, Poland.

## ZAGADNIENIA PRAWNE, STAN FAKTYCZNY, STANOWISKO SĄDU

Komentowany w niniejszej glosie wyrok został wydany w sprawie złożonej z kilku istotnych problemów należących do sfery wykładni lub stosowania niektórych przepisów Kodeksu cywilnego<sup>1</sup> o umowie agencyjnej. Problemy te dotyczą: kwalifikacji umowy *in concreto* jako typowej umowy agencyjnej, istnienia i charakteru korelatu obowiązku uregulowanego w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c., jak również konfliktu tego obowiązku z obowiązkiem zachowania tajemnicy przedsiębiorstwa i obowiązkiem zachowania tajemnicy bankowej, wpływu przedawnienia roszczenia o prowizję na roszczenie o udzielenie informacji na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c., mocy wiążącej art. 761 § 1 *in fine* k.c. W komentowanej sprawie wystąpiła również kwestia zastosowania art. 459 § 2 k.c. w przypadku udostępnienia informacji na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. oraz kwestia intertemporalna związana z nowelizacją przepisów o umowie agencyjnej.<sup>2</sup>

Zasadniczym elementem stanu faktycznego sprawy są trzy umowy kolejno zawarte przez powoda (określonego w wyroku jako agent) z pozwanym bankiem. Umowy te zostały przedstawione w wyroku jako podstawa świadczenia przez powoda na rzecz banku „usług pośrednictwa” w okresie od dnia 4 sierpnia 1998 r. do dnia 30 kwietnia 2015 r. Istotna z perspektywy intertemporalnej (zob. art. 2 ust. 3 noweli do k.c.) jest data zawarcia drugiej z tych umów (1 października 2001 r.), która to umowa wykreowała nowe zobowiązanie w miejsce powstałego na podstawie pierwszej umowy. W toku postępowania umowy te zostały z jednej strony zakwalifikowane jako „umowy agencyjne ramowe”, a z drugiej – jako umowy agencyjne w rozumieniu art. 758 § 1 k.c. W tym kontekście istotną okolicznością wydaje się być ustalenie w postępowaniu określanie zasad współpracy stron w umowach szczegółowych, które „zawierały postanowienia dotyczące wynagrodzenia powoda z tytułu świadczenia przewidzianych nimi usług”. Okoliczność ta stanowi argument wspierający twierdzenie o ramowym charakterze umowy. Treść komentowanego wyroku niestety sprawia trudności w ustaleniu przedmiotu głównego obowiązku powoda. Z jednej strony wskazano bowiem, że przedmiotem tym była w zobowiązaniach z obu umów świadczona za wynagrodzeniem w postaci prowizji usługa polegająca na „rekrutacji, zatrudnianiu, zarządzaniu i kontroli przedstawicieli handlowych w celu pośredniczenia w promowaniu i sprzedaży przez nich kart kredytowych oraz innych produktów bankowych”, z drugiej zaś – jak wspomniano wyżej – umowy te zostały przedstawione jako podstawa świadczenia usług pośrednictwa, a ponadto stwierdzono w wyroku, że w toku sprawy pozwany

<sup>1</sup> Ustawa z dnia 23 kwietnia 1965 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1145, ze zm.), dalej: k.c.

<sup>2</sup> Zob. ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. 2000, nr 74, poz. 857), dalej: nowela do k.c.

bank nie kwestionował faktu pośredniczenia przez powoda „przy zawieraniu przez pozwanego umów z klientami” (umów dotyczących kart kredytowych, pożyczek i rachunków bankowych).

W komentowanym wyroku Sąd Apelacyjny przyjął również, że agentowi nie przysługuje roszczenie procesowe, które odnosiłoby się do oświadczenia uregulowanego w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c., a przepis ten „nie może stanowić samodzielnej podstawy powództwa”. Należy zauważyć, że nie doszło jednocześnie do zanegowania znaczenia powołanego przepisu jako podstawy prawnej roszczenia materialnoprawnego, czyli prawa do żądania złożenia oświadczenia zawierającego dane o należnej agentowi prowizji, a jedynie zanegowano zaskarżalność tego roszczenia, co oznacza, że roszczenie to powinno być uznane za roszczenie niepełne (naturalne) ze swej natury.<sup>3</sup> Sąd Apelacyjny przyjął, że roszczenie oparte na art. 761<sup>5</sup> k.c. jest roszczeniem „akcesoryjnym” względem roszczenia o prowizję i jednocześnie roszczeniem od niego odrębnym, a skorzystanie z uprawnienia, jakie zapewnia art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. (jako przepis, który „nie wprowadza ograniczeń czasowych” w zakresie dochodzenia „udostępnienia potrzebnych informacji”), jest możliwe po przedawnieniu roszczenia o prowizję. Przeciwnie stanowisko w tej ostatniej kwestii Sąd Apelacyjny uznał za wynik wykładni zawężającej, który jest niezgodny z semiimperatywnym charakterem służącego ochronie agenta art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. Ponadto sąd ten posłużył się argumentem odwołującym się do wyrażonego w doktrynie poglądu, według którego żądanie oparte na powołanym przepisie „nie prowadzi *ipso iure* do zasądzenia od dającego zlecenie ewentualnej różnicy pomiędzy wypłaconą a należną agentowi prowizją”.

Sąd Apelacyjny zajął stanowisko również w innych kwestiach, a mianowicie stwierdził, że art. 761 § 1 *in fine* k.c. ma charakter przepisu dyspozytywnego w świetle wykładni językowej i wykładni systemowej, udzielenie na podstawie art. 761<sup>5</sup> k.c. „ogólnych, pozbawionych cech indywidualizujących poszczególnych klientów” informacji nie narusza ani tajemnicy bankowej,<sup>4</sup> ani tajemnicy przedsiębiorstwa, natomiast art. 459 k.c. nie ma zastosowania do wyciągu z ksiąg handlowych. W kwestii możliwości zastosowania znowelizowanych przepisów Kodeksu cywilnego o umowie agencyjnej do pierwszej z zawartych między stronami sporu umów Sąd Apelacyjny przyjął stanowisko negatywne w świetle art. 2 ust. 3 noweli do k.c.

<sup>3</sup> Na temat niezaskarżalności roszczeń oraz przypadków (charakteryzowanych jako nieliczne) zobowiązań niezaskarżalnych (określanych także jako niepełne albo naturalne) zob. P. Machnikowski, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5: *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. K. Osajda, Warszawa 2020, s. 187–189.

<sup>4</sup> Pogląd, według którego art. 761<sup>5</sup> k.c. może stanowić podstawę dostępu do informacji w przedstawionym zakresie ze względu na brak elementów stanowiących kryterium tajemnicy bankowej jest reprezentowany w piśmiennictwie. Zob. E. Rott-Pietrzyk, *Czy tajemnica bankowa wyłącza prawo agenta do informacji stanowiącej podstawę do obliczenia prowizji?*, [w:] *Experientia docet. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Elżbiecie Traple*, red. P. Kostański, P. Podrecki, T. Targosz, Warszawa 2017, s. 1369, 1372–1375.

ze względu na wygaśnięcie zobowiązania z tej umowy przed upływem roku od dnia wejścia w życie tej noweli.

## CHARAKTER UMOWY MIĘDZY BANKIEM A POŚREDNIKIEM

Pierwszą z kwestii, która wymaga komentarza, jest kwalifikacja umowy zawartej między stronami sporu. W toku postępowania ustalono, że „główną usługą świadczoną przez powoda w okresie współpracy stron” była „sprzedaż kart kredytowych”, co stanowi niedostatecznie precyzyjny obraz usługi powoda. Z treści uzasadnienia wyroku wynika bowiem, że usługa polegała na podejmowaniu działań powodujących składanie przez klientów wniosków o wydanie karty kredytowej, wniosków o założenie konta i wniosków dotyczących innych produktów bankowych, a także na przyjmowaniu takich wniosków. Złożone wnioski były następnie przekazywane bankowi do ewentualnej akceptacji, którą wypada uznać za etap poprzedzający zawarcie przez bank odpowiedniej umowy z klientem. Natura wymienionych czynności nie została zidentyfikowana w komentowanym wyroku, ale jeżeli założyć, że wnioski składane przez klientów banku stanowiły oferty składane w wyniku wystosowanego przez pośrednika zaproszenia do składania ofert, to w przypadkach, w których doszło do zawarcia umowy między bankiem a klientem, możliwe jest stwierdzenie w usłudze powoda elementu typowej umowy agencyjnej w postaci pośredniczenia przy zawieraniu umów (zob. art. 758 § 1 k.c.).<sup>5</sup> Za czynność mieszczącą się w zakresie pośredniczenia mogłoby zostać uznane również odbieranie wniosków składanych przez klientów, przy założeniu, że stanowiło ono odbieranie oferty w imieniu banku.<sup>6</sup> Należy zauważyć, że porównanie ustalonego w toku postępowania treści głównego obowiązku powoda z definiującym umowę agencyjną art. 758 § 1 k.c. uzasadnia twierdzenie, że ramy tego obowiązku wykraczają poza zakres przedmiotowo istotnych elementów treści umowy agencyjnej. Agent jako strona typowej umowy agencyjnej jest bowiem zobowiązany do pośrednictwa przy zawieraniu umów (pośredniczenia przy zawieraniu przez dającego zlecenie umów albo zawierania umów w imieniu dającego zlecenie), a nie do zatrudniania przedstawicieli handlowych i wykonywania usługi polegającej na zarządzaniu tymi przedstawicielami oraz sprawowaniu nad nimi nadzoru, która to działalność została zidentyfikowana w toku postępowania jako objęta umową usługą pośrednika bankowego. Kolejnym elementem umów łączących strony sporu, który pozostaje poza przedmiotowymi granicami umowy agencyjnej, jest „nieprowizyjny” składnik wynagrodzenia w postaci „ryczałtowej

<sup>5</sup> Więcej na temat pośredniczenia przy zawieraniu umów w przypadku ofertowego trybu zawierania umów oraz znaczenia zawarcia umowy dla stwierdzenia wykonania pośrednictwa zob. K. Topolewski, *Cywilnoprawne skutki niewykonania umowy agencyjnej*, Lublin 2007, s. 16–19, 21–23, 30–31.

<sup>6</sup> Por. *ibidem*, s. 31–32.

opłaty agencyjnej zależnej od ilości pracowników powoda świadczących usługi, zwrotu ponoszonych przez powoda kosztów, w tym wynagrodzenia i premii dla pracowników”, a więc składnik niezwiązany z pośrednictwem, z którym art. 758 § 1 k.c. wiąże wynagrodzenie.<sup>7</sup>

Argument oparty na rozbieżności między umową łączącą strony sporu a treścią art. 758 § 1 k.c. prowadzi do wątpliwości co do kwalifikacji umowy jako „umowy agencyjnej ramowej”. W teorii umów wskazuje się na wieloznaczność pojęcia „umowy ramowej”.<sup>8</sup> Wydaje się jednak, że rozważana umowa nie posiada odpowiednich cech pozwalających na kwalifikację jej jako ramowej umowy agencyjnej, bez względu na sposób ujęcia cech wyróżniających umowę ramową, gdyż treść umowy ramowej powinna w rozważanym przypadku wskazywać na typową umowę agencyjną jako tzw. umowę realizacyjną albo zawierać przedmiotowo istotne elementy umowy agencyjnej podlegające konkretyzacji w tzw. akcie wykonawczym.<sup>9</sup> Wątpliwości wywołuje również możliwość kwalifikacji umowy ramowej jednocześnie jako umowy typowej (w rozważanym przypadku – typowej umowy agencyjnej), gdyż umowa ramowa jest uważana za umowę nienazwaną.<sup>10</sup>

Należy także zwrócić uwagę na fundamentalną wątpliwość dotyczącą dokonanej w komentowanym wyroku kwalifikacji wynagrodzenia pośrednika bankowego jako prowizji. Na wynagrodzenie to składają się bowiem elementy odbiegające od określonych w art. 758<sup>1</sup> § 2 k.c. kryteriów prowizji albo wywołujące wątpliwości w kwestii spełnienia tych kryteriów.<sup>11</sup> Elementem, który nie spełnia kryterium prowizji, jest wynagrodzenie, które w komentowanym wyroku zostało określone jako „prowizja od jednostkowej akceptacji wniosku dotyczącej danego produktu”,<sup>12</sup> natomiast wątpliwości dotyczą wynagrodzenia, którego wysokość została uzależniona od okoliczności, których „wpływ na wysokość należnej powodowi prowizji” przyjęto w komentowanym wyroku, a których mechanizm oddziaływania na wysokość wynagrodzenia został przedstawiony w sposób, który nie pozwala jednoznacznie

<sup>7</sup> W kwestii zastrzeżenia wynagrodzenia dodatkowego, które może prowadzić do dyskwalifikacji umowy *in concreto* jako typowej umowy agencyjnej, zob. *ibidem*, s. 260–261.

<sup>8</sup> Na ten temat zob. S. Włodyka, M. Spyra, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2017, s. 48–52; M. Krajewski, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5, s. 1005–1006.

<sup>9</sup> Na temat występującego w przypadku umowy ramowej schematu „umowa bazowa – umowa realizacyjna” oraz aktów wykonawczych w przypadku umowy ramowej *sensu stricto* zob. S. Włodyka, M. Spyra, *op. cit.*, s. 48–50. Zob. także: M. Krajewski, *op. cit.*, s. 1005–1006.

<sup>10</sup> Zob. S. Włodyka, M. Spyra, *op. cit.*, s. 48; M. Krajewski, *op. cit.*, s. 1005–1006.

<sup>11</sup> Co do wynagrodzenia spełniającego kryterium prowizji oraz innej postaci wynagrodzenia agenta jako strony typowej umowy agencyjnej zob. K. Topolewski, *op. cit.*, s. 251, 256–260.

<sup>12</sup> Jako prowizji nie można również traktować wynagrodzenia określonego przez Sąd Apelacyjny jako „prowizja” wyliczona na podstawie „liczby zaakceptowanych wniosków” pomnożonych przez wspomnianą „prowizję od jednostkowej akceptacji wniosku”, gdyż prowizja jest związana z pośrednictwem przy zawieraniu pojedynczej umowy. Por. *ibidem*, s. 54–55.

stwierdzić spełnienia kryterium prowizji (do wspomnianych okoliczności należą: „kategoria pożyczki”, „czas, na jaki została podpisana”, „data rozwiązania umowy oraz jego przyczyny”).

### ZASKARŻALNOŚĆ ROSZCZENIA O ZŁOŻENIE OŚWIADCZENIA ZAWIERAJĄCEGO DANE O NALEŻNEJ AGENTOWI PROWIZJI

Kolejny wątek komentowanego wyroku wymagający komentarza dotyczy możliwości dochodzenia przed sądem wykonania obowiązku z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. Sąd Apelacyjny nie tylko odrzucił taką możliwość w przypadku złożenia oświadczenia niepełnego oraz oświadczenia nierzetelnego, lecz także zanegował zaskarżalność roszczenia przewidzianego w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. co do zasady.<sup>13</sup> Tym samym podzielił pogląd, który z jednej strony jest aprobowany w piśmiennictwie, a z drugiej jest uważany za nietrafny.<sup>14</sup> Stanowisko przyjęte w komentowanym wyroku zostało oparte na argumentach wykładni językowej oraz wykładni systemowej ze wskazaniem, że ochrona interesu agenta związanego z pełną informacją o należnej mu prowizji przybiera postać uregulowanego w art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. i objętego ochroną sądową na mocy § 3 i 4 tego artykułu prawa do informacji służącej zweryfikowaniu prawidłowości obliczenia prowizji. Sąd Apelacyjny podkreślił znaczenie dwóch ostatnich paragrafów w art. 761<sup>5</sup> k.c. jako podstawy wnioskowania *a contrario* prowadzącego do dyskwalifikacji § 1 tego przepisu jako „samodzielnej podstawy powództwa”. Sąd Apelacyjny wydaje się również podzielać pogląd o sankcji odszkodowawczej możliwej do zastosowania w przypadku przekazania na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. „niepełnych danych, które stanowią podstawę do obliczenia należnej agentowi prowizji”, a także pogląd o ocenie tego przypadku „w kontekście naruszenia obowiązku lojalności lub nadużycia prawa podmiotowego”.

<sup>13</sup> Sąd Apelacyjny stwierdził bowiem, że „art. 761<sup>5</sup> k.c. nie stanowi wprost o możliwości sądowego dochodzenia nakazania pozwanemu złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c.”, a także sformułował następujący wniosek: „(...) ani więc wykładnia językowa, ani systemowa art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. nie pozwala na przyjęcie, że agent ma możliwość dochodzenia sądowego nakazania dającemu zlecenie złożenia oświadczenia o należnej prowizji”.

<sup>14</sup> Zob. D. Bucior, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 4: *Zobowiązania. Część szczególna* (art. 535–764<sup>9</sup>), red. M. Habdas, M. Fras, Warszawa 2018, s. 825–826 (autor argumentuje, że § 3 i 4 art. 761<sup>5</sup> k.c. służą jedynie wprowadzeniu ograniczenia w postaci terminów zawitych, a art. 12 ust. 1 zdanie 1 dyrektywy 86/653/EWG „nie przewiduje wyłączenia ochrony sądowej” w przypadku roszczenia z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c.). W kwestii stanowiska aprobującego i krytycznego zob. T. Szczurowski, *Roszczenie informacyjne agenta*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2019, nr 7, s. 36–37. Możliwość wytoczenia powództwa o wykonanie obowiązku z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. dopuszcza E. Rott-Pietrzyk (*Czy tajemnica...*, s. 1375). Por. E. Rott-Pietrzyk, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018, s. 858.

Wątpliwości wywołuje waga podniesionego w komentowanym wyroku argumentu wskazującego na bezprzedmiotowość art. 761<sup>5</sup> § 3 i 4 k.c. w razie akceptacji możliwości żądania przed sądem na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. złożenia oświadczenia o treści wskazanej przez agenta w przypadku uznania przez niego złożonego już oświadczenia za nierzetelne lub niepełne. Argument ten nie uwzględnia bowiem przypadku, w którym oświadczenie nie zostało w ogóle złożone w terminie określonym w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. oraz nie uwzględnia *ratio legis* tego przepisu, które należy łączyć z założeniem, że agent z reguły nie dysponuje odpowiednimi informacjami i dowodami pozwalającymi na określenie treści oświadczenia zawierającego dane o prowizji. W konsekwencji należy przyjąć, że roszczenie o złożenie oświadczenia nie jest roszczeniem skonkretyzowanym w części dotyczącej treści oświadczenia. Przepis art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. dostosowuje proces ustalania należnej prowizji do faktycznych możliwości w tym zakresie i obarcza ciężarem przeprowadzenia tego procesu dającego zlecenie, który na mocy założenia, na którym opiera się art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c., jest podmiotem dysponującym odpowiednimi informacjami. Prawo agenta dostępu do tych informacji na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. służy jedynie weryfikacji oświadczenia dającego zlecenie o należnej prowizji. Tak więc dopiero udostępnienie informacji zgodnie z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. pozwoli ustalić, czy złożone oświadczenia jest pełne i rzetelne. Twierdzenie, że *ratio legis* art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. odwołuje się do potrzeby zapewniania agentowi możliwości samodzielnego ustalenia prawa do prowizji oraz jej wysokości, musi prowadzić do wniosku, że art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. jest przepisem zbędnym. Ochrona agenta w przypadku złożenia oświadczenia nierzetelnego lub niepełnego w ramach prawa do uzyskania na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. dostępu do informacji, które pozwalają na ustalenie prawa do prowizji oraz prawidłowe jej obliczenie, wydaje się być konsekwencją właściwości przedmiotu obowiązku uregulowanego w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. W przypadku złożenia oświadczenia niepełnego albo nierzetelnego zaskarżalność roszczenia o złożenie oświadczenia dotyczącego prowizji wydaje się mieć jednak znikome znaczenie praktyczne, gdy agent uzyska dostęp do odpowiednich informacji na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c.<sup>15</sup>

W kontekście *ratio legis* art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. należy nawiązać z jednej strony do poglądu, według którego wykonanie obowiązku z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. jest przesłanką roszczenia z § 2 tego artykułu<sup>16</sup> (względnie przesłanką zasadniczą<sup>17</sup>), a z drugiej strony do poglądu, że roszczenie z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. może być podniesione „niezależ-

<sup>15</sup> Por. K. Topolewski, *op. cit.*, s. 212–213.

<sup>16</sup> Por. T. Wiśniewski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 5: *Zobowiązania. Część szczegółowa*, red. J. Gudowski, Warszawa 2017, s. 214; J. Jezioro, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, M. Machnikowski, Warszawa 2021, komentarz do art. 761<sup>5</sup>, Nb 3; P. Mikłaszewicz, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2: *Zobowiązania*, red. K. Osajda, W. Borysiak, Warszawa 2021, komentarz do art. 761<sup>5</sup>, teza 2.

<sup>17</sup> T. Szczurowski, *op. cit.*, s. 36.

nie od tego, czy agent otrzymał rozliczenie czy też nie”.<sup>18</sup> Pierwszy z przedstawionych poglądów podważa możliwość postawienia tezy, według której w przypadku naruszenia przez dającego zlecenie obowiązku złożenia oświadczenia dotyczącego prowizji podstawa prawna ochrony agenta jest ograniczona tylko do art. 761<sup>5</sup> § 2, 3 i 4 k.c. Temu pogładowi powinno bowiem towarzyszyć założenie, że roszczenie z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. jest zaskarżalne, gdyż w przypadku niewykonania w terminie obowiązku złożenia oświadczenia dotyczącego prowizji wspomniana zaskarżalność umożliwiłaby sądowe dochodzenie wykonania tego obowiązku, a następnie wyegzekwowanie go tworzące przesłankę skorzystania z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. (w braku zadośćuczynienia żądaniu opartemu na tym przepisie konieczne byłoby kolejne powództwo wytoczone na podstawie § 3 albo § 4 art. 761<sup>5</sup> k.c.). Przyjęty w komentowanym wyroku model pozyskiwania informacji dotyczącej prowizji, w którym zaskarżalność roszczenia z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. jest zbędna, a tym samym proces uzyskiwania przez agenta informacji jest mniej skomplikowany, skłania z jednej strony do akceptacji stanowiska Sądu Apelacyjnego,<sup>19</sup> z drugiej zaś zaskarżalność roszczenia o złożenie oświadczenia o należnej agentowi prowizji zapobiegałaby osłabieniu praktycznego znaczenia obowiązku ustanowionego w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. Ponadto, zapewniając wyegzekwowanie obowiązku złożenia oświadczenia, z którego złożeniem opóźnia się dający zlecenie, zaskarżalność stwarzałaby dogodną dla agenta sytuację z perspektywy ewentualnego sporu na tle prawa do prowizji lub jej wysokości, a także z perspektywy dochodzenia prowizji przed sądem. Prawidłowo sporządzone oświadczenie mogłoby mianowicie zapobiegać konieczności dochodzenia prowizji przed sądem albo ułatwić takie dochodzenie pod względem dowodowym.<sup>20</sup> Należy zauważyć, że wątek prewencyjnej funkcji roszczenia informacyjnego oraz jego roli jako czynnika prowadzącego do „uniknięcia kolejnego procesu” występuje w komentowanym wyroku w części dotyczącej kwestii czasu, w którym możliwe jest podnoszenie roszczenia z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c.

<sup>18</sup> Zob. D. Bucior, *op. cit.*, s. 826. Zob. także: E. Rott-Pietrzyk, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, s. 857–858 (w przypadku niewykonania i nienależytego wykonania obowiązku informacyjnego autorka dopuszcza wybór między żądaniem „wydania oświadczenia” a żądaniem wyciągu z ksiąg handlowych dającego zlecenie albo udostępnienia takiego wyciągu bądź „udzielenia wglądu” do tych ksiąg biegłemu rewidentowi).

<sup>19</sup> W kwestii takiego wariantu realizacji prawa do informacji dotyczącej należnej prowizji jako przemawiającego w kontekście „ekonomiki procesowej” przeciwko ochronie sądowej roszczenia z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. zob. T. Szczurowski, *op. cit.*, s. 38.

<sup>20</sup> Oświadczenie uregulowane w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. zostało określone jako „swoista gwarancja dla agenta otrzymania należnej mu prowizji” (W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 492). Podobnie E. Rott-Pietrzyk, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, s. 853. Natomiast w kwestii dokumentu prywatnego jako dokumentu podlegającego swobodnej ocenie dowodów, który może mieć „materialną moc dowodową”, zob. K. Knoppek, *Dokument w procesie cywilnym*, Poznań 1993, s. 75–76.

Wydaje się, że przyjęcie poglądu dopuszczającego możliwość zastosowania art. 761<sup>5</sup> § 2, 3 i 4 k.c. w przypadku naruszenia obowiązku złożenia oświadczenia o należytą prowizji nie musi prowadzić do wykluczenia zaskarżalności roszczenia o złożenie tego oświadczenia. W szczególności wykładnia funkcjonalna art. 761<sup>5</sup> k.c. nie wyklucza odejścia od poglądu, że złożenie oświadczenia dotyczącego prowizji stanowi przesłankę obowiązku z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. oraz nie wyklucza dopuszczenia możliwości żądania informacji, których dotyczy ten przepis także w przypadku, w którym agent domaga się złożenia oświadczenia w związku z niewykonaniem powinności z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. w terminie. Należy więc uznać, że możliwe jest nie tylko wytoczenie powództwa jedynie o złożenie oświadczenia z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c., lecz również możliwa jest kumulacja roszczeń, z których jedno służy weryfikacji prawidłowości zadośćuczynienia drugiemu, czyli kumulacja roszczenia z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. z roszczeniem z § 2 tego przepisu. Podobny przypadek kumulacji roszczeń reguluje art. 459 § 1 k.c.<sup>21</sup> Warto przypomnieć, że art. 578 § 2 Kodeksu handlowego<sup>22</sup> przewidywał kumulację obowiązku „wręczenia agentowi wyciągu z ksiąg handlowych” z obowiązkiem wręczenia mu „obliczenia” jego należności.<sup>23</sup> W konsekwencji trudno wskazać argumenty przeciwko możliwości sądowego dochodzenia roszczenia z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. w sytuacji, w której agent korzysta z możliwości, jakie zapewnia art. 761<sup>5</sup> k.c. w pozostałych paragrafach w związku z brakiem oświadczenia o należytą prowizji. Treść art. 761<sup>5</sup> k.c. wskazuje na możliwość kumulacji roszczeń z § 1 i 2 tego artykułu. Funkcja art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. oraz możliwość dochodzenia przed sądem wykonania obowiązku uregulowanego w tym przepisie nie stanowi dostatecznej racji przemawiającej za niezaskarżalnością roszczenia przewidzianego w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c.

Interpretacja, według której § 2, 3 i 4 w art. 761<sup>5</sup> k.c. stanowią remedium na naruszenie przez dającego zlecenie obowiązku z § 1 tego artykułu, powoduje zbliżenie stanu faktycznego uregulowanego w tym przepisie do zakresu zastosowania regulacji zawartej w art. 480 § 1 i 3 k.c. Uzyskanie informacji na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2, 3 i 4 k.c. stwarza bowiem agentowi faktyczną możliwość uzyskania danych o należytą mu prowizji, a tym samym uzyskania wiedzy, do której przekazania w oświadczeniu uregulowanym w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. zobowiązany jest dający zlecenie. Należy także zauważyć, że będąca przesłanką zastosowania art. 480 § 1

<sup>21</sup> Por. P. Machnikowski, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5, s. 166. Przedstawienie spisu rzeczy należących do zbioru rzeczy, a także przedstawienie spisu przedmiotów wchodzących w skład masy majątkowej pozwoli wierzycielowi skontrolować kompletność wykonania odpowiednio obowiązku wydania zbioru rzeczy oraz obowiązku wydania masy majątkowej. Należy podkreślić, że obowiązek, którego przedmiotem jest spis rzeczy oraz obowiązek, którego przedmiotem jest spis przedmiotów, ma – podobnie jak obowiązek z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. – charakter informacyjny.

<sup>22</sup> Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. 1934, nr 57, poz. 502 ze zm.), nieobowiązujące.

<sup>23</sup> Na ten temat zob. T. Perl, *Umowa agencyjna*, Warszawa 1935, s. 43–44.

i 3 k.c. możliwość wykonania przez inny podmiot zobowiązania czynienia w razie zwłoki dłużnika w wykonaniu takiego zobowiązania<sup>24</sup> nie uzasadnia niezaskarżalności roszczenia o wykonanie zobowiązania. Nie można wskazać racji, która uzasadniałaby odmienne potraktowanie roszczenia z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. ze względu na dysponowanie przez agenta na podstawie w art. 761<sup>5</sup> § 2, 3 i 4 k.c. instrumentem podobnym do instrumentu przewidzianego w art. 480 § 1 i 3 k.c. Zaskarżalność wiarygodności w przypadku uprawnienia wierzyciela do wykonania zastępczego stanowi zatem argument przeciwko niezaskarżalności roszczenia o złożenie przez dającego zlecenie oświadczenia dotyczącego prowizji. Zaskarżalność roszczenia, dla którego podstawę stanowi art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c., pozwala wyegzekwować niewykonany w terminie obowiązek złożenia oświadczenia zawierającego dane o prowizji, a zatem czyni dającego zlecenie odpowiedzialnym za złożenie takiego oświadczenia i w braku przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej w takim przypadku stanowić będzie jedyny przejaw odpowiedzialności za wykonanie obowiązku ustanowionego w art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c.

#### PRAWO DO WERYFIKACJI OBLICZENIA PROWIZJI A PRZEDAWNIE ROSZCZENIA O PROWIZJĘ

Na aprobatę w pewnym zakresie przypadków zasługuje stanowisko Sądu Apelacyjnego negujące ograniczenie możliwości żądania na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. udostępnienia informacji, gdy roszczenie o prowizję uległo przedawnieniu. W wyroku wskazano, że wspomniana informacja zachowuje znaczenie ze względu na fakt, że w przypadku przedawnienia roszczenia o prowizję „przepisy prawa nie zakazują dłużnikowi spełnienia świadczenia”, a ponadto informacja ta może mieć znaczenie „w kontekście ewentualnych roszczeń odszkodowawczych czy też roszczenia o świadczenie wyrównawcze”. Wydaje się, że pierwsza z wymienionych racji zachowuje swoje znaczenie *in concreto* wtedy, gdy dający zlecenie zrzekł się zarzutu przedawnienia, natomiast znaczenie udostępnienia rozważanej informacji w sferze ustalania prawa do świadczenia wyrównawczego należy wiązać z regulacją

<sup>24</sup> Na ograniczenie wykonania zastępczego do przypadków, w których „świadczenie – ze względu na jego treść – może być spełnione bez udziału dłużnika”, wskazuje J. Dąbrowa ([w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 1: *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. Z. Radwański, Wrocław 1981, s. 816). Zastosowanie art. 480 § 1 i 3 k.c. w przypadku zwłoki w wykonaniu obowiązku z art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c. wydaje się wysoce dyskusyjne, gdyż agent nie może – zgodnie z założeniem przyjętym przez ustawodawcę – pozyskać danych o należnej mu prowizji bez udziału dającego zlecenie. Przepis art. 761<sup>5</sup> k.c. wskazuje na pierwszorzędne znaczenie w tej sferze informacji, którymi dysponuje dający zlecenie. Pozyskanie przez agenta informacji z innych źródeł nie prowadzi do ustania obowiązku ustanowionego w powołanym przepisie. W tej kwestii por. K. Topolewski, *op. cit.*, s. 208; T. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 212; D. Bucior, *op. cit.*, s. 825; T. Szczurowski, *op. cit.*, s. 34–35.

zawartą w art. 764<sup>3</sup> § 2 k.c., która konstruuje regułę konkretyzacji maksymalnej kwoty świadczenia wyrównawczego z wykorzystaniem wysokości wynagrodzenia „uzyskanego” przez agenta. Do tej kategorii wynagrodzenia niewątpliwie należy zaliczyć wynagrodzenie będące przedmiotem przedawnionego roszczenia, które jednak „nadal istnieje (nie wygasa)”.<sup>25</sup>

Kierunek interpretacji przyjęty w komentowanym wyroku należy uznać co do zasady za słuszny. Ponadto istnieje dodatkowy argument w postaci wymienianych w literaturze przypadków, w których roszczenie niezaskarżalne z powodu przedawnienia może przysporzyć korzyści wierzycielowi (zob. przypadki podlegające regulacji zawartej w art. 502 i 506 k.c.).<sup>26</sup> Ocena znaczenia przedawnionego roszczenia o prowizję powinna być dokonywana *in casu*, gdyż mogą zaistnieć przypadki, w których przedawnienie roszczenia o prowizję pozbawi to roszczenie lub informację na temat wysokości prowizji jakiegokolwiek znaczenia dla agenta, a tym samym dostęp do informacji na podstawie art. 761<sup>5</sup> k.c. utraci znaczenie, co powinno prowadzić do wygaśnięcia prawa do tej informacji. Powyższe uwagi należy odnosić nie tylko do żądania z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c., lecz także do roszczenia z § 1 tego artykułu<sup>27</sup> oraz możliwości dochodzenia tego roszczenia przed sądem.

## MOC WIĄŻĄCA ART. 761 § 1 *IN FINE* KODEKSU CYWILNEGO

Stanowisko Sądu Apelacyjnego, według którego art. 761 § 1 *in fine* k.c., przewidujący prawo do prowizji od umów zawartych z klientami pozyskanymi wcześniej przez agenta dla umów tego samego rodzaju, to przepis dyspozytywny, jest spotykane zarówno w orzecznictwie,<sup>28</sup> jak i w doktrynie.<sup>29</sup> Doktryna nie jest jednak

<sup>25</sup> Tak co do skutku upływu terminu przedawnienia zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2020, s. 463.

<sup>26</sup> Zob. P. Machnikowski, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5, s. 189.

<sup>27</sup> W tej kwestii zob. K. Topolewski, *op. cit.*, s. 210–211.

<sup>28</sup> Por. wyroki Sądu Apelacyjnego w Warszawie negujące bezwzględnie obowiązującą moc art. 761 § 1 k.c.: z dnia 24 maja 2016 r., I ACa 1149/15, Legalis nr 2122441 oraz z dnia 28 lutego 2018 r., VII AGa 179/18, Legalis nr 1772422.

<sup>29</sup> Zob. T. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 197 (wydaje się, że w kontekście prawa do prowizji przypadek objęty art. 761 § 1 *in fine* k.c. autor umieszcza w grupie „umów zawartych w czasie trwania umowy agencyjnej w wyniku działalności agenta”, do której to grupy odnosi uwagę o dyspozytywnym charakterze regulacji); J. Jezioro, *op. cit.*, komentarz do art. 761, Nb 2; D. Bucior, *op. cit.*, s. 796; A. Konert, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2020, komentarz do art. 761, Nb 3. Zob. także: K. Włodarska, *Umowa agencyjna*, Warszawa 2008, s. 58 (autorka stwierdza, iż „ze względu na to, że unormowania, w których przewidziano wynagrodzenie agenta w formie prowizji, są regulacjami dyspozytywnymi, możliwe jest wprowadzenie przez strony alternatywnego systemu wynagradzania”). W kwestii poglądów na temat mocy wiążącej przepisów Kodeksu cywilnego regulujących wynagrodzenie agenta zob. E. Rott-Pietrzyk, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5B: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2020, s. 114–117. Zob. także: M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja agenta*

jednomyślna w kwestii mocy wiążącej art. 761 § 1 k.c.<sup>30</sup> Wydaje się przy tym, że – wbrew wnioskowi, na które wskazują wypowiedzi spotykane w piśmiennictwie<sup>31</sup> – interpretacja prowadząca do rozszerzenia zakresu przepisów imperatywnych (czy też semiimperatywnych) regulujących prowizję jako postać wynagrodzenia agenta stwarza realne zagrożenie dla praktycznego znaczenia przepisów regulujących tę prowizję. Sąd Apelacyjny nie przytacza argumentów uzasadniających przyjęte w komentowanym wyroku stanowisko. Niemniej umowne wyłączenie prawa agenta do prowizji w przypadku uregulowanym w art. 761 § 1 *in fine* k.c. wydaje się możliwe w ramach typu umowy agencyjnej, gdyż „nie narusza definiującej umowę agencyjną odpłatności za pośrednictwo (art. 758 § 1 k.c.)”,<sup>32</sup> a także nie narusza definicji agenta handlowego zawartej w art. 1 ust. 2 dyrektywy 86/653/EWG<sup>33</sup> oraz jednego z kryteriów wyznaczających zakres zastosowania tej dyrektywy, jakim jest odpłatność z tytułu świadczonych przez agenta usług określonych we wspomnianej definicji agenta handlowego (art. 2 ust. 1 tiret pierwsze dyrektywy 86/653). Należy podkreślić, że wspomniane przepisy dyrektywy 86/653 nie traktują faktu pozyskania klientów dla umów tego samego rodzaju, z którym to faktem prawo do prowizji łączy art. 761 § 1 *in fine* k.c., ani jako kryterium kwalifikacji podmiotu jako agenta handlowego, ani jako tytułu odpłatności współdecydującej o podmiotowych ramach odniesienia unijnego modelu regulacji dotyczącej takiego agenta. Zidentyfikowaną na podstawie dyrektywy 86/653 odpłatność, która nie jest normatywnie ograniczona do określonej postaci (np. prowizji), oraz pośrednictwo o postaci wskazanej w art. 1 ust. 2 dyrektywy 86/653 należy uznać za normatywne wyznaczniki jednolitego poziomu ochrony agenta handlowego, od którego państwa członkowskie Unii Europejskiej nie mogły odstąpić w procesie harmonizacji (zbliżania regulacji prawnych), któremu służy dyrektywa 86/653 (zob. preambułę oraz

---

w czasie trwania umowy (imperatywny czy dyspozytywny charakter regulacji i wynikające z tego konsekwencje), „Transformacje Prawa Prywatnego” 2018, nr 3, s. 81–83.

<sup>30</sup> Możliwość zawarcia odmiennej od powołanego przepisu umowy wyklucza P. Mikłaszewicz (*op. cit.*, komentarz do art. 761, tezy 2 i 3). Przepis art. 761 k.c. jako „bezwzględnie wiążący” charakteryzują M. Grochowski i E. Rott-Pietrzyk (*Prowizja...*, s. 94–95), w szczególności wykluczając możliwość „pozbawienia agenta prawa do prowizji” wynikającego z art. 761 § 1 *in fine* k.c. W innej publikacji E. Rott-Pietrzyk (*Dopuszczalność pozbawienia agenta prowizji od umów zawartych z pozyskanymi uprzednio klientami*, [w:] *Prawo prywatne wobec wyzwań współczesności. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Ogiegle*, red. M. Frasz, P. Ślęzak, Warszawa 2017, *passim*) kwalifikuje ten przepis jako semiimperatywny. Przepisy art. 761–761<sup>5</sup> k.c. bywają charakteryzowane jako bezwzględnie obowiązujące. Zob. I. Mycko-Katner, *Umowa agencyjna*, Warszawa 2012, s. 205. Z kolei na zróżnicowaną moc wiążącą przepisów o prowizji wskazuje K. Włodarska (*op. cit.*, s. 55, 57).

<sup>31</sup> Zob. M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 77–78.

<sup>32</sup> Por. K. Topolewski, *op. cit.*, s. 242.

<sup>33</sup> Dyrektywa 86/653/EWG Rady z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek (Dz.Urz. WE L 382/17, 31.12.1986), dalej: dyrektywa 86/653.

art. 1 ust. 1 tej dyrektywy) i do tego poziomu ochrony należy odnosić wymaganie w sferze określonej jako *effet utile*.<sup>34</sup> Przedstawione wnioski z art. 1 ust. 2 oraz art. 2 ust. 1 *tiret* pierwsze dyrektywy 86/653 stanowią kluczowy argument wspierający stanowisko przeciwne kwalifikowaniu art. 761 § 1 *in fine* k.c. jako przepisu bezwzględnie wiążącego. Siłę tego argumentu należy skonfrontować z argumentami nawiązującymi do funkcji i celu normy prawnej.<sup>35</sup> Imperatywny charakter art. 761 § 1 *in fine* k.c. jest przedstawiany jako wynik tzw. wykładni „proeuropejskiej” (zwanej także „prounijną”), odwołującej się do aksjologii i celu dyrektywy 86/653 oraz jednolitej interpretacji przepisów „przejętych z prawa Unii”.<sup>36</sup> Istotnym faktem z punktu widzenia implementacji dyrektywy 86/653<sup>37</sup> w zakresie prawa do prowizji w przypadku uregulowanym w art. 761 § 1 *in fine* k.c. (co warto podkreślić, faktem dostrzeżonym w piśmiennictwie<sup>38</sup>) jest brak pochodzącej od Trybunału Sprawie-

<sup>34</sup> Na temat *effet utile* w kontekście tej dyrektywy zob. E. Rott-Pietrzyk, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, s. 792–793; M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 74. Por. także uwagi w szerszym kontekście wdrażania dyrektyw unijnych: P. Machnikowski, T. Pajor, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012, s. 273.

<sup>35</sup> W kwestii tych argumentów por. Z. Radwański, M. Zieliński, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, s. 385–386 (autorzy zwracają uwagę na znaczenie „pozajęzykowych dyrektyw wykładni” w przypadku braku przepisu wskazującego na bezwzględnie wiążący charakter normy prawnej, w tym na znaczenie „funkcjonalnych dyrektyw wykładni”, które nie zawsze – zdaniem autorów – prowadzą do „jednoznacznych ustaleń”). W kwestii znaczenia wykładni funkcjonalno-celowościowej w procesie ustalania mocy wiążącej norm zob. P. Machnikowski, *Swoboda umów według art. 353<sup>1</sup> KC. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005, s. 234–235.

<sup>36</sup> Na temat znaczenia wykładni „prounijnej” dla interpretacji przepisów Kodeksu cywilnego o umowie agencyjnej zob. E. Rott-Pietrzyk, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, s. 792–793; M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 79, 85. W kwestii obowiązku stosowania przez sądy krajowe „prowspólnotowej wykładni prawa wewnętrznego” zob. Z. Radwański, M. Zieliński, *op. cit.*, s. 538–540.

<sup>37</sup> W doktrynie wskazuje się, że na proces harmonizacji składa się „stanowienie prawa”, „obowiązek wykładni norm prawa krajowego zgodnie z prawem unijnym” oraz „powinność współpracy sądów polskich z TSUE w trybie prejudycjalnym z art. 267 TFUE”. Zob. P. Machnikowski, T. Pajor, *op. cit.*, s. 271.

<sup>38</sup> Zob. M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Wynagrodzenie agenta z tytułu interesów pośrednich – granice dyspozytywności na tle pytania prejudycjalnego w sprawie Rigall*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 23, s. 1257. Powoływane w piśmiennictwie orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości wskazują na imperatywny charakter przepisów regulujących świadczenie wyrównawcze, a nie przepisów regulujących wynagrodzenie agenta czy też szczególną jego postać, jaką jest prowizja. Zob. powoływane w opinii Rzecznika Generalnego z dnia 10 września 2015 r. w sprawie C-315/14 (*Marchon Germany GmbH v. Yvonne Karaszkiwicz*, ECLI:EU:C:2015:585, Legalis nr 1325603) orzeczenia w sprawach: C-381/98 (pkt 21 i 22 uzasadnienia, podsumowanie), C-465/04 (pkt 22 i 34 uzasadnienia, pkt 2 podsumowania), C-184/12 (pkt 39 i 40 uzasadnienia), a także podkreślenie takiego odniesienia imperatywności w tych orzeczeniach przez D. Buciora (*op. cit.*, s. 715, przypis 2493). Wyrażony we wspomnianej opinii pogląd o bezwzględnie obowiązującym charakterze przepisów dyrektywy 86/653 (pkt 24 opinii) powołują: M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Wynagrodzenie...*, s. 1258–1259; M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 84, przypis 40 (należy podkreślić, że Trybunał

dliwości Unii Europejskiej interpretacji art. 7 ust. 1 lit. b tej dyrektywy. Należy również zwrócić uwagę na wyrażony w sprawie rozpoznawanej przez Trybunał Sprawiedliwości pogląd, że „ochrona ekonomiczna” przedstawiciela handlowego nie jest „jedynym i wyłącznym” celem dyrektywy 86/653 oraz że „ochrona przedstawiciela handlowego nie stanowi celu samego w sobie, który należałoby zapewnić za wszelką cenę przy dokonywaniu wykładni postanowień dyrektywy 86/653”, a celem tej dyrektywy jest również „zniesienie ograniczeń w wykonywaniu zawodu przedstawiciela handlowego, ujednoczenie warunków konkurencji wewnątrz Wspólnoty i podniesienie bezpieczeństwa transakcji handlowych”.<sup>39</sup> Bezpieczeństwo transakcji handlowych jako jeden z celów dyrektywy 86/653 jest utożsamiane przez Trybunał Sprawiedliwości z „pewnością prawa w dziedzinie przedstawicielstwa handlowego”.<sup>40</sup>

Jak wynika z przeprowadzonej wyżej analizy przepisy dyrektywy 86/653 decydujące o zakresie jej zastosowania stanowią podstawę argumentu w ramach pronijnej wykładni art. 761 § 1 *in fine* k.c., który przemawia przeciwko bezwzględnej mocy wiążącej tego przepisu. W doktrynie podejmowane są próby poszukiwania argumentów przemawiających na rzecz tezy o imperatywnym charakterze art. 761 § 1 *in fine* k.c.,<sup>41</sup> lecz nie są one dostatecznie przekonujące,<sup>42</sup> a w przypadku niektórych trudno stwierdzić choćby minimalny poziom znaczenia w dyskusji na temat

---

Sprawiedliwości w wyroku z dnia 7 kwietnia 2016 r. w sprawie C-315/14 [Legalis nr 1430064] nie wypowiedział się na temat mocy wiążącej przepisów dotyczących agenta handlowego).

<sup>39</sup> Zob. pkt 31 opinii przedstawionej w sprawie C-465/04 (*Honeyvem Informazioni Commerciali Srl v. Mariella de Zotti*, ECLI:EU:C:2005:641), Legalis nr 74658.

<sup>40</sup> Wyrok z dnia 26 marca 2009 r., C-348/07 (*Turgay Semen v. Deutsche Tamoil GmbH*, ECLI:EU:C:2009:195), Legalis nr 124356, pkt 31 uzasadnienia.

<sup>41</sup> Argumenty te poszukiwane są w nawiązaniu do funkcji art. 761 § 1 k.c., miejsca tego przepisu w systemie oraz „wykładni pronijnej”. Por. M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 80, 84–85, 94–95. Autorzy stwierdzają, że wykładnia systemowa oraz wykładnia celowościowa przemawiają przeciwko możliwości „umownego wyłączenia prawa do prowizji w jakimkolwiek zakresie normowanym art. 761 k.c.”, która to możliwość pozwalałaby dającemu zlecenie na „wykorzystanie przewagi negocjacyjnej” (*ibidem*, s. 89, 94–95).

<sup>42</sup> Zob. *ibidem*, s. 85–86, 88, 89, 94–95. Autorzy stwierdzają, że „ogólne wnioski wynikające z regulacji unijnej nie dają (...) jeszcze jednoznacznej odpowiedzi co do relacji między dyspozytywnymi i kogentnymi elementami w strukturze art. 761 § 1 k.c.” (*ibidem*, s. 86). Wątpliwości budzą niektóre argumenty oparte na „warstwie systemowej i funkcjonalnej”. Po pierwsze, argument o konieczności jednakowej ochrony agenta w sferze prawa do prowizji w obu przypadkach uregulowanych w art. 761 § 1 k.c. Po drugie, argument odwołujący się do kwalifikacji agenta jako strony słabszej („pod względem ekonomicznym” i „w sytuacji typowej przewagi kontraktowej dającego zlecenie”), charakteryzującej się „słabszą siłą negocjacyjną”. Po trzecie, argument odwołujący się do reguły rozstrzygnięcia wątpliwości interpretacyjnych na korzyść agenta (na poparcie tego argumentu bywają powoływane fragmenty orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości, które wskazują jedynie na cel – czy też jeden z celów – dyrektywy, jakim jest ochrona agenta handlowego, względnie wskazują na wynikający z art. 19 dyrektywy 86/653 imperatywny charakter służącego ochronie agenta reżimu prawnego świadczenia wyrównawczego). Por. *ibidem*, s. 84–86, 89–90, 94.

mocy wiążącej tego przepisu.<sup>43</sup> Właściwe metodologicznie podejście do rozważanego problemu wymaga założenia, że ustalenie przynajmniej jednego istotnego przypadku, w którym imperatywność art. 761 § 1 *in fine* k.c. prowadziłyby do stwierdzenia dysfunkcji unormowania dotyczącego prowizji, uzasadnia wnioszek, że przepis ten nie może być kwalifikowany jako bezwzględnie wiążący.

Wydawać by się mogło, że jeden z kluczowych argumentów wskazujących na dyspozytywny charakter przepisów o prowizji jako postaci wynagrodzenia agenta można oprzeć na podkreślanym w doktrynie dyspozytywnym charakterze art. 758<sup>1</sup> § 1 k.c.,<sup>44</sup> który to charakter jest notabene zgodny z art. 6 ust. 3 dyrektywy 86/653 dopuszczającym możliwość zastrzeżenia wynagrodzenia w innej postaci niż prowizja niepodlegającego przepisom o prowizji (w szczególności przepisowi art. 7 ust. 1 lit. b dyrektywy 86/653 implementowanemu w art. 761 § 1 *in fine* k.c.). Skoro bowiem strony mogą zastrzec wynagrodzenie inne niż prowizja, które zasadniczo nie podlega przepisom o prowizji (zob. art. 761<sup>6</sup> k.c.), to znaczy, że możliwy jest wariant, w którym agent nie nabędzie prawa do wynagrodzenia w przypadku uregulowanym w art. 761 § 1 *in fine* k.c. Wariant ten nie narusza definicji prowizji zawartej w art. 785<sup>1</sup> § 2 k.c., co stanowi argument za jego dopuszczalnością. Należy jednak przypomnieć twierdzenie o zróżnicowanej mocy wiążącej przepisów o pro-

<sup>43</sup> Jako nieuzasadnione należy potraktować twierdzenie (dokonane w związku z argumentem odwołującym się do wykładni pronijniej), że Trybunał Sprawiedliwości przyjął imperatywny charakter przepisów dyrektywy 86/653. W kwestii tego twierdzenia zob. *ibidem*, s. 84, przypis 40 (w rzeczywistości orzeczenia powoływane w opinii Rzecznika Generalnego w sprawie C-315/14 wskazują tylko na imperatywny charakter przepisów tej dyrektywy o świadczeniu wyrównawczym). Zob. także: M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Wynagrodzenie...*, s. 1258–1259. Argumentu przemawiającego za imperatywnym charakterem art. 761 § 1 *in fine* k.c. trudno doszukać się w twierdzeniu o nierozzerwalnym (ze względu na „istotę i naturę instytucji pośrednictwa objętego umową agencyjną”) powiązaniu prawa do prowizji z „budowaniem bazy klientów”, stanowiącym „fundament instytucji stałego pośrednictwa”. Tak samo należy ocenić odwołanie do „prawidłowej legislacji” i „zasad odczytywania intencji ustawodawcy”. Trudno też ocenić jako udaną próbę oparcia wniosku o imperatywność art. 761 § 1 *in fine* k.c. na: 1) przepisach o świadczeniu wyrównawczym i ich interpretacji na korzyść agenta przez Trybunał Sprawiedliwości; 2) semiimperatywnym charakterze przepisów Kodeksu cywilnego regulujących chwilę nabycia prawa do prowizji oraz regulujących termin wymagalności roszczenia o prowizję; 3) semiimperatywnym charakterze art. 761<sup>4</sup> zdanie 1 k.c. (imperatywny charakter art. 761 § 1 *in fine* k.c. miałby mianowicie zapewnić „spójność konstrukcji prowizji” i w konsekwencji „realizację *effet utile* dyrektywy 86/653”, a także zgodność z „ekonomicznymi racjami stosunku agencyjnego”); 4) braku swobody w zakresie kształtowania przesłanki prawa do prowizji, jaką stanowi zawarcie umowy w przypadku, gdy umowa jest wynikiem działalności agenta (z tym argumentem łączona jest również racja w postaci „spójności całej konstrukcji wynagrodzenia prowizyjnego”). Zob. M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 87–91, 94.

<sup>44</sup> Przepis ten jest zaliczany do grupy przepisów, które przewidują „uchylenie zastosowania normy względnie wiążącej” na mocy umowy. Zob. Z. Radwański, M. Zieliński, *op. cit.*, s. 377. W kwestii mocy wiążącej powołanego przepisu por. zwłaszcza M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 77, 82; M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Wynagrodzenie...*, s. 1259.

wizji, w szczególności niektóre przepisy są z mocy wyraźnej regulacji przepisami semiimperatywnymi (zob. art. 761<sup>3</sup> § 1 i 3, art. 761<sup>4</sup>, art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c.).

Wykreowanie w art. 761 § 1 *in fine* k.c. prawa do prowizji bez konieczności wykonania usługi pośrednictwa stworzyło czynnik skłaniający dającego zlecenie do powstrzymania się od zawierania konkretnej umowy bez udziału agenta uprawnionego do prowizji na podstawie powołanego przepisu. Przesłanką prawa do prowizji jest bowiem zawarcie umowy z poprzednio pozyskanym klientem, które może nastąpić za pośrednictwem agenta, który klienta pozyskał, albo bez udziału tego agenta. Zawarcie umowy w tym drugim przypadku będzie implikować konieczność poniesienia kosztów, które ze względu na jednocześnie istniejący obowiązek świadczenia prowizji na podstawie art. 761 § 1 *in fine* k.c. stanowiąc będą koszty dodatkowe. Przy założeniu bezwzględnej mocy wiążącej tego przepisu uniknięcie takich kosztów jest możliwe tylko w przypadku powstrzymania się od zawarcia umowy bez udziału agenta uprawnionego do prowizji na podstawie art. 761 § 1 *in fine* k.c. (jednocześnie agent, który uprzednio pozyskał klienta, zasadniczo będzie miał możliwość świadczenia pośrednictwa przy zawieraniu umowy z tym klientem). Możliwość umownego wyłączenia przewidzianego w art. 761 § 1 *in fine* k.c. prawa do prowizji jest zatem koniecznym remedium pozwalającym w uzasadnionych przypadkach na zawieranie umów z klientami przez dającego zlecenie albo w jego imieniu bez negatywnych dla niego konsekwencji związanych z art. 761 § 1 *in fine* k.c. Przypadek uregulowany w art. 6a ust. 7 pkt 2 Prawa bankowego<sup>45</sup> skłania do wniosku, że przynależność do grupy wspomnianych przypadków należy rozważyć w sytuacji, gdy agent jest przejściowo pozbawiony możliwości wykonywania pośrednictwa przy zawieraniu umów. Natomiast rozważając inne niż wymieniona w powołanym przepisie siła wyższa okoliczności jako przejściowe przyczyny niewykonania pośrednictwa wyłączające prawo do prowizji oparte na art. 761 § 1 *in fine* k.c., słuszną wydaje się teza, że są to okoliczności, za które dający zlecenie nie ponosi odpowiedzialności. Przede wszystkim należy jednak poczynić odpowiednie założenie dotyczące istnienia w takich przypadkach prawa do prowizji na podstawie art. 761 § 1 *in fine* k.c. Od tego założenia zależy bowiem argumentacja dotycząca rozwiązania problemu mocy wiążącej tego przepisu. I tak założenie, że prawo do prowizji uzasadnia fakt zawarcia umowy z klientem pozyskanym przez agenta uprzednio dla umów tego samego rodzaju bez względu na istnienie przyczyn stanowiących dla tego agenta przeszkodę w wykonaniu obowiązku pośrednictwa,<sup>46</sup> przemawia przeciwko bezwzględnej mocy wiążącej art. 761 § 1 *in fine* k.c., brakuje bowiem uzasadnienia dla konieczności poniesienia przez dającego

<sup>45</sup> Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. 2021, poz. 2439, ze zm.).

<sup>46</sup> W tej kwestii por. M. Grochowski, E. Rott-Pietrzyk, *Prowizja...*, s. 74–75, 83. Autorzy określają prawo do prowizji w rozważanym przypadku jako „prowizję od interesów pośrednich” i wiążą prawo do tej prowizji ze zbudowaniem przez agenta bazy klientów, przy czym nabycie prawa do

zlecenie dodatkowego kosztu zawarcia umowy z klientem w przypadkach usprawiedliwionego zawarcia umowy bez udziału agenta, który uprzednio pozyskał tego klienta dla umowy tego samego rodzaju, ale doznał przeszkody w wykonywaniu pośrednictwa (np. w przypadku poddania agenta hospitalizacji). Ten argument traci jednak swoją moc przy założeniu, że przesłanką zastosowania art. 761 § 1 *in fine* k.c. jest aktualna możliwość należytego wykonywania pośrednictwa i wola agenta, którego przepis ten dotyczy, wykonania obowiązku pośrednictwa. Niemniej można wskazać argumenty, które również przy tym założeniu przemawiają na rzecz interpretacji prowadzącej do odrzucenia bezwzględnej mocy wiążącej art. 761 § 1 *in fine* k.c. Jednym z takich argumentów jest możliwość zaistnienia przypadków, w których unikanie prowadzącego do powstania obowiązku zapłaty prowizji na podstawie art. 761 § 1 *in fine* k.c. zawierania umów narazi dającego zlecenie na utratę klientów (np. w przypadku zmiany miejsca zamieszkania przez klienta, prowadzącej do istotnego utrudnienia zawarcia umowy za pośrednictwem agenta, którego dotyczy art. 761 § 1 *in fine* k.c.). Kolejnym argumentem jest sprzyjające zachowaniu dotychczasowego stanu klienteli dającego zlecenie zapewnienie klientom dogodnych warunków obsługi w postaci możliwości skorzystania przy zawieraniu kolejnej umowy z usług wybranego przez nich agenta (w tym innego niż ten, który poprzednio pozyskał ich dla umowy tego samego rodzaju) bądź w postaci sprzyjającego pozyskaniu nowych klientów punktu pośrednictwa agencyjnego, który ułatwi zawarcie pierwszej umowy z dającym zlecenie, a niekoniecznie będzie dogodny dla pozyskanych w tym punkcie klientów, którzy zdecydują się na zawarcie kolejnej umowy z dającym zlecenie. Element stanu faktycznego ustalonego w sprawie rozstrzygniętej komentowanym wyrokiem potwierdza możliwość wystąpienia ostatniego ze wskazanych przypadków. Obsługa klientów (sprzedaż kart kredytowych) odbywała się bowiem – jak określono to w wyroku – „na standach w galeriach handlowych i na lotnisku”.

W świetle powyższej analizy za błędną należy zatem uznać interpretację, według której art. 761 § 1 *in fine* k.c. jest przepisem bezwzględnie wiążącym.

#### OBOWIĄZEK UDOSTĘPNIENIA INFORMACJI NA PODSTAWIE ART. 761<sup>5</sup> § 2 KODEKSU CYWILNEGO A TAJEMNICA PRZEDSIĘBIORSTWA

Jako słuszne należy ocenić zawarte w komentowanym wyroku twierdzenie, że „art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. wyprzedza przepisy regulujące ochronę tajemnicy przedsiębiorstwa”. Sąd Apelacyjny stwierdził przy tym, że „gwarancją ochrony” informacji uzyskanej na podstawie tego przepisu jest spoczywający na agencie na mocy art. 760

---

prowizji łączą z zawieraniem – bez udziału agenta uprawnionego do tej prowizji – kolejnych umów tego samego rodzaju z pozyskanymi wcześniej klientami.

k.c. obowiązek lojalności.<sup>47</sup> Trafność przywołanego twierdzenia, odnoszącego się do relacji między prawem agenta do informacji dotyczącej należnej mu prowizji i ochroną dającego zlecenie w zakresie tajemnicy przedsiębiorstwa, wydaje się potwierdzać sformułowana w doktrynie wypowiedź, która wskazuje na zamknięcie agentowi dostępu do tajemnicy handlowej dającego zlecenie „w zakresie wykraczającym poza ramy wyznaczone współdziałaniem przy wykonywaniu umowy agencyjnej”.<sup>48</sup> Wypowiedź ta prowadzi do wniosku, że w zakresie wspomnianych ram prawo agenta do informacji ma pierwszeństwo przed ochroną tajemnicy przedsiębiorstwa, czy też tajemnicy handlowej, dającego zlecenie. Obowiązek zachowania przez agenta tajemnicy,<sup>49</sup> który stanowi przejaw opartego na art. 760 k.c. obowiązku lojalności, jest niewątpliwie instrumentem służącym osiągnięciu kompromisu między interesem dającego zlecenie w wykluczeniu dostępu do określonych informacji związanych z jego statusem jako przedsiębiorcy i fundamentalnym prawem agenta do uzyskania objętych tajemnicą informacji oraz dowodów dotyczących przysługującego mu roszczenia o prowizję. Występujący po stronie agenta obowiązek zachowania tajemnicy wyklucza bowiem ocenę przekazywania i ujawniania przez agenta informacji objętej tajemnicą jako zachowania zgodnego z prawem.

Spotykane w literaturze rozważania na temat tajemnicy przedsiębiorstwa pozwalają jednocześnie stwierdzić, że przedsiębiorca ma wpływ na kwalifikację informacji służącej jego interesom jako tajemnicy przedsiębiorstwa i tym samym ochronę tego typu informacji.<sup>50</sup> Prowadzi to do wniosku, że istnienie wspomianej wyżej gwarancji ochrony informacji w ramach obowiązku zachowania przez agenta lojalności względem dającego zlecenie nie jest warunkiem koniecznym skorzystania z uprawnień przyznanych agentowi w art. 761<sup>5</sup> k.c.

---

<sup>47</sup> Na temat obowiązku zachowania tajemnicy jako przejawu obowiązku lojalności zob. K. Topolewski, *op. cit.*, s. 131, 134–136, 184–187; I. Mycko-Katner, *op. cit.*, s. 172; D. Bucior, *op. cit.*, s. 753; A. Konert, *op. cit.*, komentarz do art. 760, Nb 7.

<sup>48</sup> Zob. L. Ogiegło, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2: *Komentarz. Art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2021, komentarz do art. 761<sup>5</sup> k.c., Nb 2 (z wypowiedzi autora wynika, że konieczności ograniczenia dostępu agenta do tajemnicy handlowej dającego zlecenie do wspomnianych ram służy możliwość „skorzystania z pomocy biegłego rewidenta”). Por. D. Bucior, *op. cit.*, s. 828.

<sup>49</sup> Obowiązek ten odnosi się do informacji dotyczących dającego zlecenie, których „ujawnienie może wpływać ujemnie” na jego interesy. Por. K. Topolewski, *op. cit.*, s. 184.

<sup>50</sup> Na temat „czynnika woli jako koniecznego atrybutu stanu tajemnicy” w kontekście art. 11 ust. 4 *in fine* ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1913, ze zm.) oraz „podjęcia przez przedsiębiorcę niezbędnych działań w celu zachowania poufności informacji” jako jednej z przesłanek ochrony „sfery tajemnicy” na podstawie wspomnianej ustawy zob. E. Wojcieszko-Głuszko, *Ochrona prawna know-how w prawie polskim na tle prawnoporównawczym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” 2002, nr 81, s. 74–75, 78.

## ZAKRES ZASTOSOWANIA ART. 459 § 2 KODEKSU CYWILNEGO A WYCIĄG Z KSIĄG HANDLOWYCH

Uzasadnienie stanowiska Sądu Apelacyjnego w kwestii możliwości zastosowania art. 459 § 2 k.c. do wyciągu z ksiąg handlowych dającego zlecenie wydaje się być obarczone błędem. Sąd ten, stwierdzając brak podstaw do zastosowania tego przepisu w komentowanej sprawie, wskazał, że „wyciąg z ksiąg handlowych nie może być uznany za zbiór rzeczy, masę majątkową, a jego udostępnienie nie jest równoważne z udzieleniem wiadomości o zbiorze rzeczy lub o masie majątkowej”. Tymczasem art. 459 § 2 k.c. dotyczy spisu rzeczy należących do zbioru rzeczy i spisu przedmiotów wchodzących w skład masy majątkowej. Wydaje się więc, że Sąd Apelacyjny w istocie wykluczył możliwość utożsamienia wyciągu z ksiąg handlowych ze wspomnianymi spisami. Argument oparty na umiejscowieniu wyciągu z ksiąg handlowych poza zakresem zastosowania art. 459 § 2 k.c. nie rozwiązuje jednak ostatecznie poruszonego tu problemu, należy bowiem rozważyć stosowanie tego przepisu *per analogiam*. Istotny dla dalszych rozważań jest przede wszystkim cel udostępnienia informacji wymienionych w art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. Celem tym jest weryfikacja prawidłowości wykonania obowiązku złożenia oświadczenia o należytej prowizji. W konsekwencji należy przyjąć, że wykonanie obowiązku z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. ma miejsce tylko wówczas, gdy udostępniono agentowi albo biegłemu rewidentowi informacje, które nie uzasadniają przypuszczenia, że są nierzetelne lub niedokładne. Jeżeli informacje służące weryfikacji oświadczenia o należytej prowizji same wymagałyby zweryfikowania, ich udostępnienie nie czyniłoby zadość roszczeniu z art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c., gdyż w takim przypadku nie zostałyby osiągnięty cel obowiązku ustanowionego w tym przepisie i wciąż możliwe byłoby żądanie udostępnienia informacji spełniających kryteria należytego wykonania zobowiązania.<sup>51</sup> Wsparciem dla tego kierunku argumentacji jest wyrażony w doktrynie pogląd, według którego wierzyciel tylko wyjątkowo może być pozbawiony roszczenia o wykonanie świadczenia w naturze w przypadku „braku należytego świadczenia”.<sup>52</sup>

<sup>51</sup> W nauce prawa zobowiązań podkreśla się, że „podstawowym środkiem przysługującym wierzycielowi w razie braku należytego świadczenia jest roszczenie o wykonanie w naturze” (T. Pajor, *Odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie zobowiązania*, Warszawa 1982, s. 37–38). T. Pajor wywodzi to roszczenie z „ogólnej koncepcji stosunku obligacyjnego” oraz z „całokształtu unormowania skutków niewykonania zobowiązań i z przepisów egzekucyjnych”, a także charakteryzuje je jako roszczenie obiektywne, niezależne od okoliczności, które „obciążałyby” dłużnika. W kwestii dostępu do innych źródeł informacji w sytuacji, w której informacja udostępniona przez dającego zlecenie nie zapewnia prawidłowej weryfikacji oświadczenia o prowizji, por. uwagi prawnoporównawcze w pracy K. Topolewskiego (*op. cit.*, s. 207). Na temat źródeł informacji udostępnianej na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. oraz poglądu przyjmującego „roszczenie o korektę” nierzetelnego wyciągu z ksiąg handlowych zob. *ibidem*, s. 209–210, 212–213.

<sup>52</sup> Zob. T. Pajor, *op. cit.*, s. 38.

W obliczu możliwości uzyskania rzetelnego i dokładnego wyciągu z ksiąg handlowych, którego agent może żądać na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c., złożenia przez dającego zlecenie – stosownie do art. 459 § 2 k.c. – zapewnienia przed sądem, że sporządził wyciąg z ksiąg handlowych według swojej najlepszej wiedzy, nie można uznać za niezbędny mechanizm zapewniający uzyskanie rzetelnych i dokładnych informacji służących weryfikacji oświadczenia o należnej prowizji. Zatem ani wykładnia art. 761<sup>5</sup> k.c., ani względy natury funkcjonalnej nie uzasadniają zastosowania rozważanej tu analogii. Twierdzenie to należy odnieść nie tylko do wyciągu z ksiąg handlowych, lecz także do przypadków udostępnienia innych informacji objętych zakresem zastosowania art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c.

## BIBLIOGRAFIA

### Literatura

- Bucior D., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 4: *Zobowiązania. Część szczególna (art. 535–764<sup>o</sup>)*, red. M. Habdas, M. Fras, Warszawa 2018.
- Czachórski W., Brzozowski A., Safjan M., Skowrońska-Bocian E., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009.
- Dąbrowa J., [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 1: *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. Z. Radwański, Wrocław 1981.
- Grochowski M., Rott-Pietrzyk E., *Prowizja agenta w czasie trwania umowy (imperatywny czy dyspozytywny charakter regulacji i wynikające z tego konsekwencje)*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2018, nr 3.
- Grochowski M., Rott-Pietrzyk E., *Wynagrodzenie agenta z tytułu interesów pośrednich – granice dyspozytywności na tle pytania prejudycjalnego w sprawie Rigall*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 23.
- Jezioro J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, M. Machnikowski, Warszawa 2021.
- Knoppek K., *Dokument w procesie cywilnym*, Poznań 1993.
- Konert A., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2020.
- Krajewski M., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5: *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. K. Osajda, Warszawa 2020.
- Machnikowski P., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5: *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. K. Osajda, Warszawa 2020.
- Machnikowski P., *Swoboda umów według art. 353<sup>1</sup> KC. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005.
- Machnikowski P., Pajor T., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012.
- Mikłaszewicz P., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2: *Zobowiązania*, red. K. Osajda, W. Borysiak, Warszawa 2021.
- Mycko-Katner I., *Umowa agencyjna*, Warszawa 2012.
- Ogiegło L., [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2: *Komentarz. Art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2021.
- Pajor T., *Odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie zobowiązania*, Warszawa 1982.
- Perl T., *Umowa agencyjna*, Warszawa 1935.
- Radwański Z., Zieliński M., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012.

- Rott-Pietrzyk E., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5B: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2020.
- Rott-Pietrzyk E., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018.
- Rott-Pietrzyk E., *Czy tajemnica bankowa wyłącza prawo agenta do informacji stanowiącej podstawę do obliczenia prowizji?*, [w:] *Experientia docet. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Elżbiecie Traple*, red. P. Kostański, P. Podrecki, T. Targosz, Warszawa 2017.
- Rott-Pietrzyk E., *Dopuszczalność pozbawienia agenta prowizji od umów zawartych z pozyskanymi uprzednio klientami*, [w:] *Prawo prywatne wobec wyzwań współczesności. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Ogieggle*, red. M. Frasz, P. Ślęzak, Warszawa 2017.
- Szczurowski T., *Roszczenie informacyjne agenta*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2019, nr 7, DOI: <https://doi.org/10.33226/0137-5490.2019.7.5>.
- Topolewski K., *Cywilnoprawne skutki niewykonania umowy agencyjnej*, Lublin 2007.
- Wiśniewski T., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 5: *Zobowiązania. Część szczegółowa*, red. J. Gudowski, Warszawa 2017.
- Włodarska K., *Umowa agencyjna*, Warszawa 2008.
- Włodyka S., Spyra M., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2017.
- Wojcieszko-Głuszko E., *Ochrona prawna know-how w prawie polskim na tle prawno porównawczym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynałazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” 2002, nr 81.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2020.

### Akty prawne

- Dyrektywa 86/653/EWG Rady z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek (Dz.Urz. WE L 382/17, 31.12.1986).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. 1934, nr 57, poz. 502, ze zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1965 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1145, ze zm.).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1913, ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. 2021, poz. 2439, ze zm.).
- Ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. 2000, nr 74, poz. 857).

### Orzecznictwo

- Wyrok SA w Warszawie z dnia 24 maja 2016 r., I ACa 1149/15, Legalis nr 2122441.
- Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 lutego 2018 r., VII AGa 179/18, Legalis nr 1772422.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26 marca 2009 r., C-348/07 (*Turgay Semen v. Deutsche Tamoil GmbH*, ECLI:EU:C:2009:195), Legalis nr 124356.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r., C-315/14 (*Marchon Germany GmbH v. Yvonne Karaszkiwicz*, ECLI:EU:C:2015:585), Legalis nr 1430064.

## ABSTRAKT

W głosie odrzucono przyjęty w komentowanym wyroku pogląd o niezaskarżalności roszczenia o złożenie oświadczenia zawierającego dane o należnej prowizji (art. 761<sup>5</sup> § 1 k.c.). Zaprobowano pogląd o możliwości żądania wspomnianego oświadczenia w przypadkach, w których informacja o prowizji w nim zawarta zachowuje znaczenie dla agenta, mimo że roszczenie o taką prowizję uległo już przedawnieniu. Wyrażono pogląd, że art. 761<sup>5</sup> § 1 *in fine* k.c. nie powinien być kwalifikowany jako przepis bezwzględnie wiążący. Podzielono pogląd o prawie agenta do informacji objętych regulacją art. 761<sup>5</sup> k.c., a stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa dającego zlecenie. Podzielono również pogląd, że art. 459 § 2 k.c. nie ma zastosowania w przypadku przedstawienia wyciągu z ksiąg handlowych na podstawie art. 761<sup>5</sup> § 2 k.c. Ponadto wskazano na aktualność tego poglądu także w przypadku innych informacji objętych zakresem zastosowania tego przepisu.

**Słowa kluczowe:** umowa agencyjna; pośrednik bankowy; prowizja; tajemnica przedsiębiorstwa